

kosovo

Ti år etter NATOs 78 dager lange krig mot Milosevic-regimet, og ett år etter at Kosovo erklærte seg uavhengig, er spørsmålene fremdeles de samme: Hvem skal ha makten i Kosovo? Vil serbere og albanere kunne leve sammen i fred?

Kampen om Kosovo er ikke over.

SVEN GUNNAR SIMONSEN
Skrivent, Dr. Philos.

Mitrovica, Kosovo. Folk som bor i Mitrovica har lenge kalt dette «broen som ikke forener, men som skiller». I ti år har den skilt serbere på nordsiden av elven Ibar fra albanere på sørsiden – og samtidig markert en grense for Serbias innflytelse i Kosovo. I dag er broen

.....
fakta
Kosovo

brannpunktet i en fornyet strid om Kosovos status. Den 17. februar 2008 erklærte Kosovo sin uavhengighet. I løpet av få dager ble landet anerkjent av en lang rekke land, blant stor-

- » **Kosovo** (albansk: Kosova) er på størrelse med Rogaland fylke. Hovedstad er Pristina. Befolkning: ca. 2 millioner.
- » Ca 90 % albanere (de fleste muslimer), 5 % serbere (ortodokse kristne), og 5 % andre minoriteter (ulike grupper av romfolk, gorani, bosnjaker og tyrkere).
- » Bruttonasjonalprodukt per innbygger er 1800 dollar – lavest i Europa.
- » Frem til februar 2008 formelt del av Serbia. På slutten av 80-tallet ble Kosovo et fokus for Slobodan Milosevics serbisk-nasjonalistiske politikk. I 1989 mistet Kosovo det meste av sitt selvstyre. Albanerne svarte med å mobilisere for uavhengighet.
- » Under ledelse av Ibrahim Rugova fulgte albanernes motstand mot Milosevic-regimet en ikkevolds-linje.
- » I 1995 oppsto geriljastyrken Kosovos frigjøringshær (UCK). Konflikten mellom Milosevic-regimet og albanske separatister ble gradvis mer intens. Flere hundre sivile albanere ble drept og en kvart million drevet på flukt av serbiske angrep.
- » Internasjonale forsøk på å få til en fredsavtale mislyktes, og i mars 1999 gikk NATO til angrep mot jugoslaviske mål. Krigen endte med at Milosevic trakk sine styrker ut av Kosovo.
- » Ved krigens slutt hadde 850 000 mennesker flyktet fra Kosovo, og flere hundre tusen var internt fordrevet. Ti tusen var drept. Etter krigen vendte de fleste albanerne tilbake til Kosovo. Hevnangrep og trakassering gjorde at anslagsvis 200 000 serbere flyktet fra Kosovo.
- » Kosovo ble fra 1999 styrt av FN-administrasjonen UNMIK (UN Interim Administration Mission in Kosovo)
- » Erklærte seg uavhengig 17. februar 2008. Anerkjent av Norge 28. mars.
- » Sikkerheten i Kosovo ivaretas av den NATO-ledede KFOR-styrken, på ca 16 000 soldater.

Kilder: INTERNATIONAL CRISIS GROUP, UNHCR, TIM JUDAH: KOSOVO: WAR AND REVENGE (2000), CIA FACTBOOK 2008.

makter som USA, Storbritannia, Tyskland og Frankrike. Men så bremsset strømmen av anerkjennelser opp. Kløktig serbisk diplomati, med viktig støtte fra Russland, har bidratt til at Kosovos uavhengighet ennå ikke virker helt solid.

Det er en situasjon som Serbia utnytter til det ytterste. Albanerne i Kosovo på sin side frykter at Serbia, som ikke har noen reell sjanse til å få kontroll over hele Kosovo igjen, like fullt kan få realisert en Plan B, hvor Kosovos nordlige del blir serbisk.

I nord-Mitrovica vaier bannere som sier «Russland er med oss». I butikkvinduer i sør henger det plakater som sier «Thank you, United States». «Broen som skiller» voktes av soldater fra NATOs KFOR-styrke, FN-politi og Kosovo-politi. De overvåker den lille trafikken som er, og er klare til å trekke ut piggråd og sette opp veisperringer hvis situasjonen skulle kreve det.

Grensen mellom serbere og albanere er ikke skarper noe sted i Kosovo. Men en «grensepassering» er det likevel ikke å gå over broen.

Når et nytt land en sjelden gang oppstår, skjer det gjerne i en tåke av internasjonal juss og stormaktspolitikk. Det er ikke minst tilfelle når det skjer etter en krig, som i Kosovo. Da FN tok styringen i Kosovo i 1999, etter NATOs seier over Milosevic-regimet, fikk FN-administrasjonen UNMIK sitt mandat fra Sikkerhetsrådet, i dets Resolusjon 1244.

UNMIK har siden snudd opp-ned på det meste i Kosovo: Nye politiske institusjoner er blitt opprettet, valg avholdt, statseide selskaper privatisert, og boliger og infrastruktur gjenoppbygget.

Men Sikkerhetsrådets Resolusjon 1244 omtaler like fullt Kosovo som en del av Serbia. Og det fastslås at 1244 gjelder til Sikkerhetsrådet vedtar en ny resolusjon som erstatter den.

Serbias halmstrå. Nettopp dette er blitt Serbias halmstrå i forsøket på å annullere Kosovos uavhengighet. I Sikkerhetsrådet bruker støttespiller Russland sin vetorett til å forhindre at det blir vedtatt en ny resolusjon. Dermed blir det også mulig for Serbia å beskrive Kosovos uavhengighetserklæring som illegal.

Serbia motarbeider Kosovos uavhengighet med alle tilgjengelige diplomatiske midler. Samtidig pøser landet penger inn i det nordlige Kosovo, og områdene i sør hvor serbere også er i flertall. I Kosovo som helhet utgjør serberne anslagsvis fem prosent av en befolkning på to millioner – 100 000 mot 300 000 før krigen. To tredjedeler av serberne bor sør for Ibar.

Svært gode lønninger etter Kosovo-standard er blant gulrøttene som skal opprettholde serbisk bosetting og Serbias innflytelse. Serbere som ønsker å samarbeide med Kosovos politiske institusjoner risikerer derimot å få smake Beograds straffende pisk.

I mai avholdt Serbia også lokalvalg i områder av Kosovo med serbisk flertall, til tross for skarpe protester fra blant andre FN. Serbias største juridiske suksess kom imidlertid i oktober, da

Serbernes håp «Rusija je uz nas» - «Russland er med oss» - står det å lese på et banner i hovedgaten i nord-Mitrovica.

Serbere vs albanere Broen over Ibar forbinder den serbiske og den albanske delen av byen Mitrovica. Den NATO-ledede KFOR-styrken preger bybildet, med kjøretøy, personell og plakater. Alle foto: SVEN GUNNAR SIMONSEN

92% av Kosovos 1,9 millioner innbyggere er etniske albanere og 5,3% er serbere.

landet fikk tilstrekkelig støtte i FNs generalforsamling til å få prøvet Kosovos uavhengighetserklæring for Den internasjonale domstolen (International Court of Justice), FNs domstol med sete i Haag. Behandlingen der kan ta opp til to år.

I nord-Mitrovica snakker vi med serbiske «Ljubica», en mann i 30-årene som arbeider for en internasjonal virksomhet. «I går hørte jeg utenriksministeren vår si på tv, «Vi ønsker ikke mer utpressing fra EUs side». Det er tøft av et lite land å snakke sånn», sier Ljubica anerkjennende.

- Du sier «vår» utenriksminister?
«Selvfølgelig. Alt her er serbisk – bankene, skolene, pengene... Hvis Kosovo en dag blir virkelig selvstendig kan du være sikker på at jeg flytter til Serbia. Jeg er serber».

Passproblemer. Mens statusstriden utspiller seg er det å reise utenlands blitt en besynderlig øvelse for Kosovos albanere. Hittil har de kunnet bruke sitt gamle jugoslaviske pass, eller eventuelt et ID-dokument utstedt av UNMIK. Men den som nå vil reise utenlands med et Kosovo-pass må først finne ut om land han skal besøke anerkjenner Kosovo – eller i det minste Kosovos pass.

» Kampen om Kosovo er ikke over.

Hellas og Spania er blant de fem av EUs 27 medlemsland som så langt ikke har anerkjent Kosovo.

Abdullah Ferizi, en mann på «Ljubicas» alder bosatt i Mitrovicas sørlige del, sjekker regelmessig nettsiden kosovothanksyou.com for å finne ut hvor han kan reise med sitt nye Kosovo-pass. Nettsiden drives av frivillige i Pristina, og oppdaterer kontinuerlig listen over land og internasjonale organisasjoner som har anerkjent Kosovo.

Hvis Abdullah skal reise til Beograd, som jobben hans av og til krever, må han imidlertid bruke sitt gamle jugoslaviske pass.

«Problemet nå er at Serbia har bestemt at de jugoslaviske passene ikke skal være gyldige etter nyttår. Og jeg kommer ikke til å søke om pass som serbisk statsborger», forklarer han.

Ved utgangen av 2008 hadde 53 land anerkjent Kosovo. Som en demonstrasjon på at jussen bare er én side av saken valgte to av Serbias og Kosovos naboland, Makedonia og Montenegro, å anerkjenne Kosovo dagen etter at saken i oktober ble oversendt

Den internasjonale domstolen. Av Serbias åtte (andre) naboland er det dermed bare Bosnia-Hercegovina og Romania som ikke har anerkjent Kosovo.

Fokus på minoritetsbeskyttelse. Det var aldri meningen at Kosovo skulle være et FN-protectorat til evig tid. I et forsøk på å finne en varig løsning utnevnte FNs daværende generalsekretær Kofi Annan i 2005 Finlands

tidligere president (og fredsprisvinner 2008) Martti Ahtisaari som sin spesialutsending. Han måtte imidlertid gi opp forsøkene på å nå fram til enighet mellom partene. Neste steg ble i stedet utarbeidelsen av den såkalte Ahtisaari-planen for Kosovo.

En hovedsak i Ahtisaari-planen er minoritetsbeskyttelse i Kosovo. Planen tegner opp et Kosovo hvor det internasjonale samfunn fortsatt spiller en betydelig rolle, ikke ulikt hva som er situasjonen i Bosnia-Hercegovina. Planen nevner ikke ordet «uavhengighet», men innebærer at Kosovo for alltid skilles fra Serbia, og Ahtisaari har personlig anbefalt «supervised independence» («uavhengighet med veiledning») for Kosovo.

Derfor har naturlig nok også Serbia alltid vært imot planen. Da Kosovo erklarte seg uavhengig, gjorde landets regjering samtidig klart at uavhengigheten skulle iverksettes i henhold til Ahtisaari-planen. Regjeringen har også fulgt opp planen på en rekke punkter, blant annet ved å tegne om kommunekartet, slik at det er blitt etablert nye kommuner med serbisk flertall.

EUs omstridte sikkerhetsbistand. Mens FN fremdeles var i villrede etter Kosovos uavhengighetserklæring, forberedte EU utplassering av EULEX, en operasjon som skal overvåke og bistå politi og rettsvesen.

EULEX er i samsvar med Ahtisaari-planen, og er det internasjonale samfunnets vesentligste forsøk på å få et grep om Kosovos nye status. Med 1900 internasjonalt ansatte er det den største sivile operasjonen hittil innenfor EUs felles sikkerhets- og politikk (ESDP).

Minnetavle
Fotografier av albanere drept i konflikten danner en vegg foran regjeringsbygget i Pristina. Budskapet er klart: «De døde ikke forgjebes».
Alle foto: SVEN GUNNAR SIMONSEN

Serbia, og serberne i Kosovo, har vært imot EULEX, og frem til sist desember hadde operasjonen overhodet ikke vist seg i det serbiske nord. Flere EULEX-ansatte vi møtte i Pristina i ukene før det, ga inntrykk av å være undersysselsatte mens de ventet på klarsignal til å gå i gang med jobben sin.

Opprinnelig var planen at EULEX og andre EU-institusjoner skulle fases inn, og UNMIK fases ut, i løpet av de fire første månedene etter uavhengighetserklæringen. I slutten av november kunne FNs generalsekretær Ban Ki-moon omsider informere om at partene hadde oppnådd tilstrekkelig enighet til at EULEX kunne starte sin operasjon for fullt. To dager senere var planen godkjent også i Sikkerhetsrådet.

Løsningen man ble enige om så ut til å innebære at EULEX i områder med serbisk majoritet skal operere under en UNMIK-paraply. UNMIK trapper ned, men forsvinner altså ikke.

«For første gang på mange år har Sikkerhetsrådet tatt en avgjørelse som ikke er i strid med Serbias interesser. Det bekreftes også av det faktum at Kosovo-albanerne var imot den», kommenterte Serbias visestatsminister Ivica Dacic.

Hvor robust denne løsningen er, er uklart. Men klart er det at albanerne er lite tilfredse. De ønsker UNMIK ut av Kosovo. Og de føler at de har fått tredd denne avtalen ned over hodet på seg.

«Det er helt avgjørende å få med seg Serbia for at EULEX skal kunne fungere», sier en kilde i EULEX-systemet. «Problemet er at Pristina, som har oppført seg eksemplarisk, nå tenker at 'Dette er takken' – det internasjonale samfunn gir etter for den parten som bråker mest».

Frykt for grenseuro. Albanske politikere, og demonstranter i Pristinas gater, hevder nå at modellen med et EULEX under FN-paraply er ensbetydende med at de internasjonale forhandlerne gir bort en tredjedel av Kosovos territorium. Hva som klart er tilfelle, er at denne modellen øker sannsynligheten for at dagens de facto deling av Kosovo hardner til. Det er akkurat hva Serbia ønsker – selv om det ikke uten videre gavner flertallet av Kosovo-serbere, som bor lenger sør i Kosovo.

Det man kan frykte, er at fortsatt strid om Kosovos status skal styrke de så langt politisk marginale gruppene av albanere som er imot alt internasjonalt «formynderi» – og at motstanden skal bli

voldelig. Samtidig truer nye grensekonflikter hvis Kosovo beveger seg mot deling. I det sørlige Serbia, med grense mot Kosovo, ligger området Presevo. Der er et stort flertall av innbyggerne albanere, og de føler liten tilhørighet til regimet i Beograd.

I nabolandet Makedonia har det lenge vært betydelig utilfredshet blant etniske albanere, som utgjør en fjerdedel av befolkningen.

Serbia kunne også frykte uro i regionen Sandzak i vest, som har muslimsk flertall. På den andre siden kunne kanskje Serbia håpe på at grenseuro i regionen ville gjøre det mulig å ta kontroll over Bosnia-Hercegovinas serbisk-befolkede del, Republika Srpska.

Paradoksalt nok kan den ettergivenheten det internasjonale samfunn har vist overfor Serbia bidra til å styrke Kosovos uavhengighet. Flere stater vil trolig anerkjenne Kosovo nå som en EULEX-løsning er funnet for de serbiske områdene. Dermed vil landet omsider kunne nå en «kritisk masse» av internasjonale anerkjennelser.

Pristinas myndighetsutøvelse stopper fremdeles ved broen i Mitrovica. Nå gjør den kanskje det for godt.

”

Det man kan frykte, er at fortsatt strid om Kosovos status skal styrke de så langt politisk marginale gruppene av albanere som er imot alt internasjonalt «formynderi» – og at motstanden skal bli voldelig.

Serbisk protest
Poster med slagordet «Stopp EULEX» henger på Republikk-plassen i Beograd.